

Representantforslag nr. 87

(2007-2008)

fra stortingsrepresentantene Ingebrigt S. Sørfohn og Hans Olav Syversen

Dokument nr. 8:87 (2007-2008)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingebrigt S. Sørfohn og Hans Olav Syversen om skjerpet strafferamme for grov konkurransekriminalitet

Til Stortinget

BAKGRUNN

Konkurransekriminalitet og sanksjoner

Konkurranse bidrar generelt til at bedriftene blir mer effektive og holder kostnader og priser nede. Det gir mer innovasjon og forbrukerrettet produktutvikling, og tilbudet av varer og tjenester blir større. Konkurranse bidrar til en mer effektiv bruk av samfunnets ressurser, et mer konkurransedyktig næringsliv og tryggere arbeidsplasser samlet sett. Makt og økonomiske midler blir overført fra store, dominerende selskap til mindre bedrifter og vanlige forbrukere. En aktiv konkurransepolitikk gir med andre ord både verdiskaping og fordeling.

Konkurransekriminalitet, hvor bedrifter på ulike måter søker å begrense konkurransen, er derfor svært alvorlig, fordi den fratrukker samfunnet de økonomiske og fordelingsmessige gevinstene ved konkurranse. Konkurrensekriminalitet er også alvorlig fordi det er en spesielt bevisst og kalkulerende form for kriminalitet. Aktørene som er involvert, foretar en grundig og veloverveid vurdering av forventede gevinster ved lovbrudd og forventede kostnader ved å få en gitt straff. Konkurrensekriminalitet er trolig en av de formene for forbrytelser hvor den preventive effekten av straffen er størst, og der det er avgjørende at straffen er tilstrekkelig avskrekkende for å motvirke lovbrudd.

Konkurransekriminalitet medfører i mange tilfeller bøter dersom man blir domfelt. Det er, etter alt å

dømme, en hensiktsmessig sanksjonsform for mange av lovbruddene. Utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling kan for eksempel være vanskelig å skille fra normale tilpasninger til virksom konkurranse. Den amerikanske datagiganten Microsoft ble nylig dømt av EU-kommisjonen for å bruke sin monopol-situasjon i operativsystemer til datamaskiner til å hindre konkurrenter i relaterte markeder. Et av lovbruddene var å slå sammen flere produkter enn det som strengt tatt er nødvendig ut fra vanlig forretningspraksis. I dette tilfellet ble Windows Media Player solgt sammen med Windows-systemet, uansett om kunden egentlig ønsket å få Media Player med på kjøpet. Men å slå sammen produkter på denne måten kan også være en vanlig forretningspraksis som kan være fullt lovlig. Det er for eksempel helt normalt at kabel-tv-selskaper selger mange kanaler på en gang, selv om den enkelte kunde kanskje kunne tenkt seg å være foruten noen av kanalene, og dermed betalt en lavere pris.

Det kan også være vanskelig å skille normal, sunn priskonkurranse fra såkalt rovprising, som innebærer en bevisst prisnedsettelse på kort sikt for å utkonkurrere en annen bedrift, skaffe seg monopolsituasjon og deretter sette opp prisene igjen. Det kan også innebære at man bevisst setter opp etableringshindre i form av bonusprogrammer eller liknende, som knytter kundene til ens eget selskap, og gjør det vanskeligere for andre selskaper å komme inn på markedet. Bonusprogrammer er imidlertid mye brukt og kan også være en helt legitim måte å skape verdier på for selskap og kunder.

Poenget i begge disse tilfellene av misbruk av dominerende stilling er at dersom sanksjonene for overtredelser er for strenge, så kunne man risikert at bedriftene generelt la for sterke bånd på seg av frykt for å gjøre noe galt. Dermed kunne den normale og nød-

vendige konkurransen bedriftene imellom bli sveket.

Denne faren eksisterer ikke når det gjelder kartellvirksomhet eller konkurransebegrensende avtaler mellom foretak. Når store selskaper bevisst inngår avtaler seg imellom med sikte på å fastsette priser eller på andre måter begrense konkurransen i et marked, har det bare én hensikt, nemlig å tilrane seg ressurser på samfunnets og forbrukernes bekostning. Dette er den mest alvorlige formen for konkurransekriminalitet, og bør straffes deretter.

Siden slike avtaler er hemmelige og vanskelig å avdekke, er det dessuten viktig at straffenivået for denne formen for lovbrudd er tilstrekkelig avskrekkende til at de forventede kostnadene ved kartellvirksomhet er høyere enn de forventede gevinstene. Der som man i tilfeller av kartellvirksomhet bruker bøter som sanksjonsmiddel, vil bøtene måtte være så høye for å virke tilstrekkelig avskrekkende at de ville true bedriftene med konkurs og dermed svekke konkurransen ytterligere. Nedleggelse ville også ramme uskyldige tredjeparter som ansatte og leverandører. Dersom bøkene hadde vært rettet inn mot enkeltpersoner i ledelsen i selskapene, måtte de være så store at de i praksis ville være umulige å betale for enkeltpersoner.

Storbritannias konkurransemyndigheter har gjort en undersøkelse der de spurte næringslivsledere om å rangere hvilke fem sanksjonsmidler som virket mest avskrekkende. Personlig skadeerstatning kom på femteplass som minst avskrekkende, på fjerde og tredjeplass kom hhv. bøter og negativ medieoppmærksomhet, på andreplass kom det å miste retten til å drive næringsvirksomhet. Det mest avskrekkende var fengselsstraff. I USA oppgir konkurransemyndighetene at næringslivsledere som blir tatt for kartellvirksomhet, ofte ber om å få betale bøter for å slippe fengselsstraff.

Internasjonal erfaring viser også at kombinasjonen av trussel om fengselsstraff og muligheten for amnesti for varslere som bryter ut av karteller, er avgjørende for å avsløre kartellvirksomhet. Jo større den forventede straffereaksjonen er, desto større grunn er det til å bryte ut av kartellet og varsle myndighetene, for dermed å oppnå amnesti og unngå straffeforfølgelse.

Stadig flere land har på bakgrunn av forannevnte forhold innført fengselsstraff for kartellvirksomhet. Dette gjelder bl.a. Canada, Frankrike, Irland, Japan og Tyskland, i tillegg til Storbritannia og USA.

Regelverk og sanksjoner i Norge

Den norske konkurranseloven åpner for fengselsstraff for kartellvirksomhet, men har en relativt begrenset strafferamme som innebærer bøter eller fengsel inntil 3 år (jf. konkurranseloven § 30). Det har de siste årene blitt avdekket flere tilfeller av ulovlig kartellvirksomhet i Norge, men samtlige har resultert i bøter. Det har så langt ikke vært idømt fengselsstraff for kartellvirksomhet her i landet. Forslagsstillerne mener at dette er uheldig av forannevnte årsaker.

Fornyings- og administrasjonsdepartementet fikk nylig en rapport som understreket at kartellvirksomhet er en særlig alvorlig form for konkurransekriminalitet. Statsråd Heidi Grande Røys i Fornyings- og administrasjonsdepartementet har gitt signaler om en skjerpet kamp mot karteller. Konkurransetilsynet utarbeider nå mer effektive regler når det gjelder amnesti for varslere som bryter ut av karteller.

Forslagsstillerne støtter dette, men understreker at det også er avgjørende at strafferammen for kartellvirksomhet sees nærmere på. Grov økonomisk kriminalitet, som grovt underslag og grovt bedrageri, straffes med fengsel inntil 6 år (jf. straffeloven §§ 256 og 271). Forslagsstillerne mener at kartellvirksomhet, som er den grovste formen for konkurransekriminalitet, er å sammenlikne med grovt bedrageri og grovt underslag.

Hensynet til lovbruddets grove karakter og store samfunnsmessige kostnader, betydningen av lovens preventive virkning og muligheten for å avsløre karteller, tilsier at kartellvirksomhet er særlig straffverdig kriminalitet. Hensynet til harmonisering av lovverket tilsier at kartellvirksomhet bør straffes på linje med annen, grov økonomisk kriminalitet, som grovt bedrageri og grovt underslag. Forslagsstillerne ber derfor Stortinget anmode Regjeringen om å fremme forslag for Stortinget om at strafferammen for brudd på konkurranseloven § 10 om konkurransebegrensende avtaler mellom foretak endres til fengsel inntil 6 år, slik at disse hensynene ivaretas.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at strafferammen for brudd på konkurranseloven § 10 om konkurransebegrensende avtaler mellom foretak endres til fengsel inntil 6 år.

2. april 2008